

УДК 343. 27

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.16.243740>

А. Є. Олійниченко,

державний експерт експертної групи з питань протидії торгівлі людьми, домашньому насильству та гендерної рівності Директорату розвитку соціальних послуг та захисту прав дітей Міністерства соціальної політики України, аспірантка відділу дослідження проблем кримінального та кримінально-виконавчого права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА У ПРАВОЗАСТОСОВНІЙ ПРАКТИЦІ

Домашнє насильство – це явище, яке може мати форму суспільно небезпечного діяння та кваліфікуватися як кримінальне правопорушення, передбачене ст. 126-1 КК й іншими статтями КК України. Саме правильність кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства стала предметом нашого дослідження. Метою цього дослідження є формування переліку питань, які мають значення для забезпечення правильної кримінально-правової кваліфікації діянь за ознаками ст. 126-1 КК, для відмежування цього злочину від адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, а також від інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. Завданням є вивчення висновків Верховного Суду, аналіз судової практики та досліджень, проведених неурядовими міжнародними організаціями, а також розгляд позицій науковців з кримінального та кримінального процесуального права із зазначеного питання.

Ключові слова: *кримінально-правова кваліфікація; кримінально-правова кваліфікація домашнього насильства; кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством; домашнє насильство за ст. 126-1 КК.*

Постановка проблеми. Домашнє насильство – це явище, питання протидії якому дуже гостро постало в українському суспільстві починаючи з прийняття у 2001 році Закону України «Про попередження насильства в

сім'ї»¹. Прийнявши спеціальний закон, Україна зробила перший крок у визнанні небезпечності та необхідності боротьби з цими проявами жорстокості та неповаги у сфері сім'ї. Але більш суттєвий виклик домашньому насильству було здійснено 7 листопада 2011 р., коли Україна в числі 17 держав підписала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (далі – Стамбульська конвенція)². Саме цей крок дав початок усім нововведенням держави щодо ефективної допомоги, проведенню захисних заходів та кримінального переслідування домашнього насильства в Україні. У 2021 р. активно продовжувалася реалізація положень міжнародного права до національного законодавства та вирішувалися питання щодо ратифікації Стамбульської конвенції. Про це свідчить прийняття Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»³, який набув чинності ще в січні 2018 р., підписання Указу Президента України «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статті, захисту прав осіб, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» від 21.09.2020 р. № 398/2020⁴, прийняття Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статті на період до 2025 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 р. № 145⁵, а також низки інших важливих нормативних актів, з метою формування та реалізації державної політики з питань домашнього насильства. Суттєвий крок у

¹ Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text> (дата звернення: 11.08.2021).

² Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами від 11.05.2011 р. URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e> (дата звернення 11.08.2021).

³ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 01.01.2020 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 11.08.2021).

⁴ Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статті, захисту прав осіб, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: указ Президента України від 21.09.2020 р. № 398/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text> (дата звернення 11.08.2021).

⁵ Про затвердження Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статті на період до 2025 року: постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 р. № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.08.2021).

напрямку запровадження заходів саме кримінально-правового характеру та безпосередньої криміналізації цього суспільно небезпечного діяння було здійснено 11 січня 2019 р., коли все ж таки набув чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06.12.2017 р. № 2227-VIII (далі – Закон України № 2227-VIII), згідно з яким до КК України була включена й ст. 126-1 (Домашнє насильство)⁶.

Зазначені нормотворчі нововведення супроводжувалися й відповідним реагуванням на випадки, пов'язані з домашнім насильством, з боку правозастосовної практики, зокрема судової, підтвердженням чого слугують достатньо високі показники кількості розглянутих судами кримінальних проваджень за ст. 126-1 КК (2019 р. – 626 справ; 2020 р. – 1877 справ)⁷, незважаючи на досить нетривалий проміжок часу, що сплив із моменту запровадження цієї статті до кримінального законодавства України. Водночас на теперішній час можна констатувати, що станом на початок 2021 р. судова практика, що відображена у вирокках, не була позбавлена недоліків. Неоднозначне тлумачення норм щодо домашнього насильства, термінів «домашнє насильство», «адміністративне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством» та «злочин, пов'язаний з домашнім насильством», «систематичність вчинення домашнього насильства» тощо призводить до виникнення проблем, пов'язаних як із первинною кваліфікацією кримінального правопорушення правоохоронними органами та органами досудового слідства, так і з винесенням вироків судами за іншими статтями КК, в тому числі й через незазначення в діянні ознаки домашнього

⁶ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (дата звернення: 11.08.2021).

⁷ Судова статистика України. Офіційний сайт судової влади України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (дата звернення: 09.10.2021).

насильства. Наведені правозастосовні прорахунки унеможливають подальше застосування спеціальних заходів протидії домашнього насильству, зокрема обмежувальних заходів кримінально-правового характеру, закріплених у ст. 91-1 КК. З огляду на це така ситуація вже була підставою для вирішення в порядку перегляду вищими судовими інстанціями кримінальних проваджень з постановленням відповідної правової позиції Верховного Суду з найпроблемніших аспектів.

Метою нашого дослідження є формування переліку питань, які мають значення для забезпечення правильної кримінально-правової кваліфікації діянь за ознаками ст. 126-1 КК, для відмежування цього злочину від адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), а також від інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. **Завданням** є вивчення висновків Верховного Суду, аналіз судової практики та досліджень, проведених неурядовими міжнародними організаціями, а також розгляд позицій доктрини кримінального та кримінального процесуального права із зазначеного питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Новизна проблематики домашнього насильства вже встигла привернути увагу не лише досвідчених представників науки кримінального та кримінального процесуального права, фахівців з інших галузей права, а й молодих учених. Так, вагомим доробком стали напрацювання М. І. Хавронюка, О. О. Дудорова, А. М. Яценка, Д. Є. Крикливець, І. В. Жук, Т. О. Павлової та І. І. Брус. Дуже важливими є напрацювання науковців, що стосуються теоретичних аспектів кримінально-правової кваліфікації, зокрема, наукові праці О. В. Ус, В. О. Навроцького, М. Й. Коржанського, В. В. Кузнецова, А. В. Савченка, В. І. Борисова та ін. Що стосується наукових розвідок, які висвітлюють безпосередньо питання нашого дослідження щодо кримінально-правової кваліфікації домашнього

насильства, то слід виокремити праці І. А. Тітка, О. В. Харитонової, К. М. Плутицької, О. В. Степаненко та Д. О. Колодіна.

Виклад основного матеріалу. Розгляд проблем кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства вимагає насамперед визначення теоретичної сутності процесу кваліфікації у цілому.

Через відсутність загальноприйнятих правил, закріплених на законодавчому рівні, у зазначеному питанні ґрунтовною є доктрина кримінального права. Так, слід погодитися з думкою про те, що для ефективної боротьби зі шкідливими, а то й загрозливими для соціуму антисуспільними явищами, необхідно встановити, які вкрай негативні, категорично несприятливі суспільною свідомістю та мораллю діяння певного виду, вчинювані людьми, є настільки небезпечними для суспільства, щоб законодавець міг їх визнати кримінальними правопорушеннями, встановивши кримінальну відповідальність, а також визначити покарання, що можуть бути призначені судом від імені держави за їх здійснення⁸.

Досліджуючи на рівні докторської дисертації проблему кримінально-правової кваліфікації, О. В. Ус справедливо наголошує на тому, що сутністю кваліфікації у кримінальному праві є кримінально-правова оцінка кримінального юридичного факту з метою забезпечення кримінально-правового впливу на особу, яка вчинила кримінально значиме діяння⁹. При цьому, як відмічає дослідниця, у кримінальному праві кваліфікацію слід розуміти як розумову, інтелектуальну, пізнавальну діяльність, що відбувається у свідомості особи та пов'язана з розв'язанням конкретного завдання – надання кримінально-правової оцінки кримінальному юридичному факту¹⁰. У підсумку, О. В. Ус доходить висновку, що об'єктом кваліфікації у кримінальному праві є конкретна життєва ситуація – діяння та

⁸ Борисов В. І. Лекція за темою: «Поняття Особливої частини кримінального права України, її система і значення. Наукові основи кваліфікації злочинів». *Вісник асоціації кримінального права України*. 2020. № 2 (14). С. 340. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/issue/view/13263> (дата звернення: 27.08.2021).

⁹ Ус О. В. Кваліфікація в кримінальному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2020. С. 394. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Us/d_Us.pdf (дата звернення: 03.09.2021).

¹⁰ Там само. С. 394.

поведінка особи, які належать до кримінального юридичного факту, що є кримінально значимим і тягне застосування конкретної кримінально-правової норми та застосування відповідних заходів кримінально-правового впливу¹¹.

Для нашого дослідження важливим є виокремити питання, відповіді на які дозволять надати оцінку діяння, що має ознаки домашнього насильства, для подальшої кримінально-правової кваліфікації. Як уже зазначалося, Законом України № 2227-VIII, КК було доповнено статтею 126-1 «Домашнє насильство», в якій передбачено кримінальну відповідальність за «умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи»¹². Відтоді проблематика домашнього насильства стала вимагати її розв'язання не лише на рівні суто теоретичних розробок, а й у площині діяльності правозастосовних органів.

Звертаючись до офіційної статистики Державної судової адміністрації України, відмітимо, що в 2019 р. з 626 кримінальних проваджень за аналізованою статтею, які перебували на розгляді судів першої інстанції, розглянуто було 319, з яких 77 завершилися закриттям провадження у справі, 7 було повернуто прокурору, за 227 постановлено обвинувальні вироки¹³. Щодо аналогічних показників за 2020 р., то в цьому році в судах першої інстанції на розгляді перебувало вже 1877 кримінальних проваджень за ст. 126-1 КК, з яких розглянуто було 1194 (з них із постановленням вироку –

¹¹ Там само. С. 394.

¹² Кримінальний кодекс України: Закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print> (дата звернення: 15.08.2021).

¹³ Судова статистика України. Офіційний сайт судової влади України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (дата звернення: 09.10.2021).

926, повернуто прокурору 11, закрито провадження у 241 справі)¹⁴. При цьому достатньо високим є показник щодо кількості затверджених судом угод про примирення (у 2019 р. він становив 41,9 %, у 2020 р. – 31,5 %). Не можна не відмітити й те, що за даними проведеного ГО «Ла Страда-Україна» в рамках Проєкту ЄС «PRAVO-Justice» моніторингу судових рішень за ст. 126-1 КК, у значній кількості справ суд скористався закріпленим у ч. 3 ст. 349 КПК правом не проводити дослідження доказів, оскільки обвинувачений, який повністю визнав свою вину, не оспорував обставини справи¹⁵.

Таку тенденцію загалом можна було б визнати позитивною як таку, що істотно спрощує роботу суду, якби не відсутність напрацьованої роками практики розгляду категорії кримінальних справ із домашнього насильства, яка, як уже зазначалося, ускладнюється неоднозначним тлумаченням, а отже, й розумінням слідчими, прокурорами та суддями базових понять, насамперед, терміна «домашнє насильство», відсутністю чітких критеріїв відмежування його від некримінальних правопорушень та розмежування з іншими складами кримінальних правопорушень, зокрема, передбачених ст. 125 КК («Умисне легке тілесне ушкодження»), ст. 126 КК («Побої і мордування»), ст. 127 КК («Катування»), ст. 129 КК («Погроза вбивством») тощо.

Слід зазначити, що вивчення судової практики дозволило встановити, що суди нерідко припускаються плутанини у визначенні того, яка саме форма домашнього насильства мала місце в конкретній ситуації. Так, здебільшого констатуються факти домашнього насильства у формі психологічного насильства. Проте, як справедливо відмічають укладачі

¹⁴ Судова статистика України. Офіційний сайт судової влади України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (дата звернення: 09.10.2021).

¹⁵ Аносова Ю., Капур А., Легенька М. та ін. Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статті: 2019. Київ: ГО «Ла Страда-Україна» в рамках Проєкту ЄС «Право-Justice», 2020. С. 22. URL: <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Ukrainian%202019%20PRAVO%20Monitoring%20report.pdf> (дата звернення: 18.09.2021).

видання «Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі: 2019», опис ознак психологічного насильства у вироках за відсутності дослідження доказів, які б пояснювали вплив конкретних актів насильства на постраждалу особу, не завжди дозволяє встановити наявність саме психологічного насильства, виключивши ситуацію конфлікту¹⁶. Як приклад вони наводять такий випадок із судової практики: «Перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, обвинувачений за місцем свого проживання, під час сварки, що виникла з малозначних причин, нецензурно в грубій формі висловлювався на адресу потерпілої особи, чим завдав шкоду її психічному здоров'ю, що призвело до психологічних страждань потерпілої»¹⁷. Вважаємо, що такий поверхневий підхід до опису в судовому рішенні конкретної ситуації домашнього насильства та детального визначення ознак психологічного насильства за умови використання судом права відмовитися від дослідження доказів призводить до того, що факт домашнього насильства не знаходить належного підтвердження.

Щодо форми економічного насильства, то воно констатується судами лише в невеликій частині справ, незважаючи на достатню поширеність такого явища. Як зазначається у спеціальній літературі, непоодинокими є випадки, коли економічне насильство некоректно кваліфікується як психологічне¹⁸. Ілюстрацією зазначеного може слугувати приклад із судової практики, коли суд визнав психологічним насильством випадок образи з боку чоловіка словами нецензурної лайки своєї колишньої дружини, яка внаслідок таких дій з його боку «зазнала психологічних страждань та погіршення якості життя, що проявилось у тому, що вона була вимушена втекти з місця свого

¹⁶ Аносова Ю., Капур А., Легенька М. та ін. Указ. праця. С. 23.

¹⁷ Вирок Нижньосірогозького районного суду Херсонської області від 18.07.2019 р. Справа № 659/531/19. Провадження № 1-кп/659/121/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83095342> (дата звернення: 18.09.2021).

¹⁸ Аносова Ю., Капур А., Легенька М. та ін. Указ. праця. С. 24.

проживання разом із шістьма неповнолітніми дітьми та перебратись до будинку свого батька, де мешкала протягом трьох місяців»¹⁹.

Вбачається, що у наведеному випадку мало місце передусім економічне насильство, яке виявилось в тому, що, будучи позбавленою можливості проживати у своєму будинку, потерпіла особа вимушена була шукати притулку в інших осіб, не маючи при цьому засобів для найму житла. Так само як вчинення економічного насильства слід кваліфікувати й діяння кривдника, який, вдаючись до систематичного психологічного насильства над особами, що перебувають із ним у сімейних відносинах, водночас продовжує жити за їхній рахунок у їхньому помешканні, вимагати у них кошти на свої потреби тощо.

Слід зазначити, що достатньо непростим завданням для судової практики виявилось визначення форми домашнього насильства у разі, коли застосування фізичного насильства щодо однієї особи фактично є аргументом для суду на користь констатації вчинення психологічного насильства щодо іншої. Йдеться передусім про випадки фізичного насильства стосовно дитини, які суд кваліфікує як один зі способів вчинення психологічного насильства щодо її матері, не надаючи при цьому належної правової оцінки факту застосування насильства щодо дитини. Так, показовим у цьому сенсі є судовий приклад, коли суд визнав вчинення чоловіком фізичного насильства щодо малолітнього сина його колишньої співмешканки (а саме – обвинувачений штовхав дитину та наніс їй не менше двох ударів ременем по сідницях) діями психологічного насильства відносно матері дитини, що виявилось у виникненні у неї побоювання за безпеку сина²⁰. Звісно, що така практика не може бути визнана безсумнівною, адже діти нерідко стають свідками домашнього насильства і відповідно до положень

¹⁹ Вирок Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 20.11.2019 р. Справа № 188/1252/19. Провадження № 1-кп/188/191/2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85751672> (дата звернення: 22.09.2021).

²⁰ Вирок Бериславського районного суду Херсонської області від 15.10.2019 р. Справа № 647/2611/19. Провадження № 1-кп/647/273/2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84966064> (дата звернення: 09.10.2021).

статей 1 та 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» належать до категорії постраждалих від домашнього насильства. Саме тому слід погодитися з думкою про те, що вчинення насильства в присутності малолітніх дітей має визнаватися обставиною, що обтяжує покарання (п. 6 ст. 67 КК). Але, як справедливо наголошується у наукових джерелах, справжню кількість дітей, які постраждали від домашнього насильства, на жаль, неможливо встановити під час аналізу відповідних вироків, адже цей факт не відображається в мотивувальній чи резолютивній частині вироку, оскільки якщо обвинувачений не заперечує факту домашнього насильства, докази детально не досліджуються²¹. За таких обставин виникає нагальна потреба в приділенні більшої уваги з боку уповноважених державних суб'єктів питанню наслідків домашнього насильства щодо дітей під час здійснення заходів із виявлення, запобігання й протидії цьому виду злочинів.

Підсумовуючи викладене, не ставлячи при цьому за мету виправдати вади правозастосовної практики, все ж таки зазначимо, що складнощі визначення конкретної форми насильства при кваліфікації діяння за ст. 126-1 КК мають свої об'єктивні підстави, оскільки, як справедливо наголошують О. О. Дудоров та М. І. Хавронюк, у дійсності всі три форми насильства тісно переплітаються і, як правило, принаймні дві з них застосовуються одночасно, адже людина існує в соціумі, і в ній фізичне, психічне і соціальне (невід'ємною частиною якого є економічні відносини) нерозривно пов'язані²².

У контексті розглядуваного питання слід окрему увагу звернути й на те, що в судовій практиці через відсутність системного тлумачення ст. 126-1 КК застосовується неоднозначний підхід до *правової оцінки діянь* особи (а саме встановлення формули кваліфікації щодо вчиненого нею), яка при вчиненні

²¹ Аносова Ю., Капур А., Легенька М. та ін. Указ. праця. С. 28.

²² Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознаками статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2019. С. 75.

домашнього насильства спричиняє потерпілій особі фізичне насильство. Так, наприклад, науковцями, які неодноразово аналізували оприлюднені у ЄДРСР вироки судів різних областей України, встановлено, що далеко не завжди суди *правильно кваліфікують* заподіяння шкоди здоров'ю потерпілій особі при домашньому насильстві за сукупністю злочинів – за ст. 126-1 КК та відповідними статтями КК (наприклад, ч. 1 або ч. 2 ст. 125 КК) або ж за іншими (окрім ст. 126-1) статтями КК з указівкою на вчинення діяння за обтяжуючих покарання обставин, що передбачені у п. 1 (за ознакою систематичності) і п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК (за обставиною вчинення кримінального правопорушення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах)²³. Слід зазначити, що при кваліфікації її формула містить посилання тільки на статті (частини статті) Особливої частини КК та ст.ст. 14, 15, 27 Загальної частини КК²⁴. Що стосується указівок на обставини, наведені у ст. 67 КК, то вони зазначаються у обвинувальному акті (ч. 2 п. 6 ст. 291 КПК) та обвинувальному вирокі (ч. 3 п. 2 абз. 5 ст. 374 КПК), як обставини, що обтяжують покарання при його призначенні. Такі обставини не включаються у формулу кваліфікації.

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне долучитися до думки тих дослідників, які наголошують на тому, що виправити таку ситуацію може встановлення того, які дії винного охоплюються поняттям «фізичне насильство» в контексті ст. 126-1 КК, а які мають одержати додаткову кваліфікацію за іншими статтями КК²⁵. А це, своєю чергою, вимагає

²³ Плутицька К. М. Проблеми кваліфікації фізичного домашнього насильства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2018. № 3. С. 114. URL: <http://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2018/13.pdf> (дата звернення: 22.09.2021).

²⁴ Борисов В. І. Лекція за темою: «Поняття Особливої частини кримінального права України, її система і значення. Наукові основи кваліфікації злочинів». *Вісник асоціації кримінального права України*. 2020. Вип. 2 (14). С. 355. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/issue/view/13263>

²⁵ Степаненко О. В., Колодін Д. О. Щодо проблем кваліфікації домашнього насильства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 345. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/84.pdf (дата звернення: 23.09.2021).

насамперед визначення змісту поняття фізичного насильства як форми прояву домашнього насильства.

Відразу зазначимо, що легальне визначення такого фізичного насильства міститься у п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», згідно з яким воно включає такі діяння: ляпаси, штовхання, стусани, щипання, кусання, шмагання, а так само незаконне позбавлення волі, спричинення побоїв, мордування, завдання різних за ступенем тяжкості тілесних ушкоджень, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, що перебуває в небезпечному для життя стані, спричинення смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру²⁶. Як бачимо, всі з перелічених діянь вже відображені у КК, адже охоплюються такими кримінальними правопорушеннями, як умисне вбивство (ст. 115 КК), умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122 КК), умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125 КК), побої і мордування (ст. 126 КК), катування (ст. 127 КК), залишення в небезпеці (ст. 135 КК), ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК), незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК). Цілком очевидно, що за таких умов може виникати конкуренція кримінально-правових норм, зумовлена тим, що випадки вчинення домашнього фізичного насильства фактично підпадатимуть під ознаки різних кримінальних правопорушень.

Не зупиняючись на аналізі всіх можливих варіантів конкуренції норм у випадку вчинення домашнього насильства, приділимо увагу найбільш поширеному з них, коли при домашньому насильстві заподіюються легкі тілесні ушкодження або побої подружжю (колишньому подружжю) чи іншій особі, яка перебуває з кривдником у близьких чи сімейних стосунках, за наявності ознаки систематичності. На думку К. М. Плутицької, такі дії слід

²⁶ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 01.01.2020 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 11.08.2021).

кваліфікувати за ст. 126-1 КК, яка є спеціальною нормою²⁷ стосовно загальних норм, закріплених у ст. 125 чи ч. 1 ст. 126 КК, окрім випадків завдання побоїв, що мають характер мордування, або ж вчинення систематичного катування, які становлять більшу суспільну небезпечність, а отже, й мають кваліфікувати за ч. 2 ст. 126 КК або, відповідно, за ч. 2 ст. 127 КК (за ознакою повторності)²⁸.

І. А. Тітко та О. В. Харитонова доходять висновку, що якщо домашнє насильство виявляється в діянні, ознаки якого співпадають з ознаками іншого кримінального правопорушення, і при цьому потерпілий є спеціальним (у розумінні ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»), а насильство є систематичним і максимальна межа санкції за інший злочин є нижчою чи рівною за максимальну межу санкції ст. 126-1 КК, кваліфікація має відбуватися лише за ст. 126-1 КК²⁹. Погоджуючись із запропонованим способом розв'язання проблеми конкуренції кримінально-правових норм, де ст. 126-1 КК є спеціальною, а отже, такою, що підлягає застосуванню, водночас наголошуємо на важливості врахування при кваліфікації діяння особи лише за ст. 126-1 КК як кількісного, так і якісного критерію систематичності. До основних ознак останнього в наукових джерелах зазвичай відносять: наявність єдиного умислу або ж спрямованість на реалізацію однієї мети; заподіяння шкоди одному об'єкту кримінально-правової охорони чи одному потерпілому; тотожність діянь; вчинення всіх діянь одним суб'єктом; діяння можуть бути як закінченими злочинами, так і діяннями, які не є злочинними; відсутність значного розриву у часі³⁰. За відсутності ознаки систематичності насильства, навіть якщо наявні всі інші вказані вище умови, *кваліфікація діянь*, пов'язаних із домашнім насильством,

²⁷ Плутицька К. М. Указ. праця. С. 115.

²⁸ Там само. С. 115.

²⁹ Тітко І. А., Харитонова О. В. Злочин, пов'язаний з домашнім насильством: правові проблеми та практичні рекомендації. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytics/192450_zlochyn-povyazaniy-z-domashnim-nasilstvom-pravov-problemi-ta-praktichn-rekomendats (дата звернення: 24.09.2021).

³⁰ Сабитов Р. А., Симиненко А. Н. Систематичность в уголовном праве. *Уголовно-правовые и криминологические меры предупреждения преступлений*: межвуз. сб. научн. тр. Омск: Омская ВШМ, 1986. С. 112; Степаненко О. В., Колодін Д. О. Указ. праця. С. 345.

має відбуватися за відповідною статтею КК із зазначенням у повідомленні про підозру та/або обвинувальному акті, що діяння скоєно за обставин, які свідчать про наявність хоча б одного з елементів (ознак), перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VII, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті.

Отже, домашнє насильство за ст. 126-1 КК є злочином із матеріальним складом, характерною ознакою об'єктивної сторони якого є систематичний характер вчинюваних кривдником насильницьких дій фізичного, психологічного чи економічного змісту, які обов'язково мають призвести до вказаної у законі шкоди для здоров'я або погіршення якості життя потерпілого, що є спеціальним. Водночас ст. 173-2 КУпАП встановлено адміністративну відповідальність за домашнє насильство, що актуалізує питання відмежування кримінально караного домашнього насильства від суміжного з ним адміністративного правопорушення. Уявляється, що таке розмежування слід проводити тільки за ознакою системності.

З метою забезпечення однаковості у правозастосуванні Верховний Суд в порядку касаційного перегляду справи № 583/3295/19³¹ у своїй постанові від 25.02.2021 р. окреслив ознаки домашнього насильства як кримінального правопорушення та навів критерії для відмежування його від адміністративного проступку, закріпленого ст. 173-2 КУпАП.

Як було встановлено касаційною інстанцією, вироком Охтирського міськрайонного суду Сумської області від 23.03.2020 р. особу засуджено за систематичне застосування психологічного насильства щодо матері. Передумовою прийняття такого рішення стало те, що особа, будучи раніше двічі притягнутою до адміністративної відповідальності за вчинення дев'яти епізодів адміністративних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 173-2 КУпАП, 21 жовтня 2019 р. вдесяте вчинила акт насильства психологічного характеру стосовно своєї матері, яке виявилось в нецензурних словесних

³¹ Постанова Верховного Суду України від 25.02.2021 р., судова справа № 583/3295/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213443> (дата звернення: 08.10.2021).

образах на її адресу та демонстрації фізичної переваги, що мало своїм наслідком спричинення шкоди її психічному здоров'ю. При цьому було констатовано, що систематичні протиправні дії винного призвели до психологічних страждань потерпілої та погіршення якості її життя, адже вона перебуває у пригніченому тривожному стані, потребує постійної медичної та психологічної допомоги, хоче захиститись від насильства сина³².

Сумський апеляційний суд ухвалою від 29.09.2020 р. закрит кримінальне провадження за ст. 126-1 КК через відсутність у діях складу кримінального правопорушення. Підставою для ухвалення такого рішення послугувало те, що особа вже притягувалася за ці самі дії до адміністративної відповідальності, тобто в основу обвинувачення покладено ті самі факти, а епізод насильницьких дій, який мав місце 21.10.2019 р., на думку апеляційного суду, не утворював складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК, оскільки відсутня така обов'язкова ознака об'єктивної сторони, як систематичність. Задовольняючи касаційну скаргу прокурора на це судове рішення та призначаючи новий розгляд у суді апеляційної інстанції, Верховний Суд зауважив, що об'єктивну сторону передбаченого ст. 126-1 КК кримінального правопорушення становлять діяння, що полягають у систематичному насильстві фізичного, психологічного й економічного характеру. Зазначене кримінальне правопорушення вважається закінченим із моменту вчинення втретє будь-якої з трьох указаних у законі форм насильства, внаслідок чого спричинено хоча б один із тих наслідків, що передбачені у диспозиції ст. 126-1 КК. При цьому, як зазначає Верховний Суд, факт документального відображення попередніх двох актів насильницьких дій (зокрема, в адміністративному протоколі чи обмежувальному приписі) значення не має, адже таке документування на рівні з іншими передбаченими в законі доказами є одним

³² Постанова Верховного Суду України від 25.02.2021 р., судова справа № 583/3295/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213443> (дата звернення: 08.10.2021).

із способів доказування ознаки об'єктивної сторони цього правопорушення – систематичності³³.

Крім того, касаційний суд звернув увагу на відмінності негативних наслідків у складі адміністративного правопорушення (ст. 173-2 КУпАП) та кримінального правопорушення (ст. 126-1 КК), наголосивши, що для притягнення особи до відповідальності за ст. 173-2 КУпАП необхідно встановити факт настання шкоди фізичному чи психологічному здоров'ю потерпілої особи, яка не охоплюється поняттям «фізичні або психологічні страждання, втрата працездатності, емоційна залежність, погіршення якості життя потерпілої особи»³⁴, які є наслідками домашнього насильства як кримінального правопорушення.

Так само в аналізованій постанові Верховний Суд приділив увагу й тлумаченню змісту принципу юридичної відповідальності «*non bis in idem*», на порушення якого Сумський апеляційний суд указав, скасовуючи вирок суду першої інстанції у розглядуваній справі. При цьому касаційною інстанцією з посиланням на рішення Європейського суду з прав людини у справах «Ігор Тарасов проти України» та «А та Б проти Норвегії» було констатовано, що для недопущення забороненого подвійного засудження чи покарання провадження повинні бути об'єднані на комплексній основі й утворювати єдине ціле, тобто не лише мета й використовувані для її досягнення засоби мають доповнювати одне одного за своєю суттю та бути пов'язаними в часі, а й можливі наслідки такого правового реагування на відповідну поведінку повинні бути пропорційними та передбачуваними для осіб, яких вони стосуються³⁵.

Отже, узагальнюючи правову позицію Верховного Суду з питання відмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК, від аналогічного адміністративного проступку (ст. 173-2 КУпАП), можна

³³ Постанова Верховного Суду України від 25.02.2021 р., судова справа № 583/3295/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213443> (дата звернення: 08.10.2021).

³⁴ Там само.

³⁵ Там само.

констатувати, що адміністративна відповідальність встановлена за несистематичне домашнє насильство, в тому числі насильство за ознакою статі, яке спричинило наслідки у вигляді реальної шкоди фізичному чи психологічному здоров'ю потерпілого, що не охоплюється наслідками, зазначеними в ст. 126-1 КК, або ж у вигляді можливості настання будь-якої шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що для правильної кваліфікації кримінально караного домашнього насильства слід ураховувати наступне:

1. Об'єктивну сторону розглядуваного кримінального правопорушення (ст. 126-1 КК) становлять діяння, що полягають у систематичному вчиненні насильницьких дій принаймні в одній із трьох передбачених у законі форм насильства – фізичного, психологічного чи економічного.

2. Систематичність як іманентна ознака діяння у складі кримінально караного домашнього насильства означає вчинення діяння втретє (незалежно від застосованої в попередніх насильницьких актах форми насильства та від факту їх документування) за умови, що настав хоча би один з указаних у законі наслідків.

3. Спосіб легального визначення поняття «фізичне насильство» як форми домашнього насильства дозволяє констатувати, що діяння, пов'язані з домашнім насильством, фактично можуть підпадати під ознаки різних складів кримінальних правопорушень, що породжує проблему конкуренції кримінально-правових норм. Остання вирішується на користь самостійного застосування ст. 126-1 КК як спеціальної норми у тому разі, якщо насильницькі дії (які можуть співпадати з ознаками іншого кримінального правопорушення) вчиняються стосовно відповідного потерпілого систематично і караються менш суворо або на рівні з санкцією ст. 126-1 КК. У випадку ж коли за тих самих умов інші кримінальні правопорушення, що

становлять зміст насильства, не охоплюються санкцією ст. 126-1 КК і передбачають більш суворе покарання, то вчинене має набути додаткову кваліфікацію за сукупністю злочинів. За відсутності ознаки систематичності насильства, навіть якщо наявні всі інші указані вище умови, кваліфікація діянь, пов'язаних із домашнім насильством, має відбуватися за відповідною статтею КК із зазначенням у повідомленні про підозру та/або обвинувальному акті, що діяння скоєно за обставин, які свідчать про наявність хоча б одного з елементів (ознак), перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VII, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті.

4. Злочин, передбачений ст. 126-1 КК, належить до кримінальних правопорушень із матеріальним складом, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони якого є суспільно небезпечні наслідки у вигляді фізичних чи психологічних страждань, втрати працездатності, емоційної залежності, погіршення якості життя потерпілої особи, тоді як для закріпленого в ст. 173-2 КУпАП адміністративного правопорушення достатньо встановити шкоду фізичному чи психологічному здоров'ю потерпілого (яка не охоплюється зазначеними вище наслідками, властивими для кримінального правопорушення) або ж можливість настання будь-якої шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю.

Щодо подальших досліджень у межах розглядуваної тематики, то вбачається доцільним присвятити увагу більш детальному аналізу критерію систематичності як ознаки домашнього насильства, а також ґрунтовнішому розгляду питання кваліфікації низки інших кримінальних правопорушень, в яких наявні ознаки домашнього насильства, що, на наш погляд, становитиме інтерес для вивчення та комплексного аналізу криміналізованого явища домашнього насильства в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Аносова Ю., Капур А., Легенька М. та ін. Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та

наси́льства за ознакою статті: 2019. Київ: ГО «Ла Страда-Україна» в рамках Проєкту ЄС «Право-Justice», 2020. URL: <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Ukrainian%202019%20PRAVO%20Monitoring%20report.pdf> (дата звернення: 18.09.2021).

2. Борисов В. І. Лекція за темою: «Поняття Особливої частини кримінального права України, її система і значення. Наукові основи кваліфікації злочинів». *Вісник асоціації кримінального права України*. 2020. № 2 (14). С. 340–365. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/issue/view/13263> (дата звернення: 27.08.2021).

3. Вирок Бериславського районного суду Херсонської області від 15.10.2019 р. Справа № 647/2611/19. Провадження № 1-кп/647/273/2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84966064> (дата звернення: 09.10.2021).

4. Вирок Нижньосірогозького районного суду Херсонської області від 18.07.2019 р. Справа № 659/531/19. Провадження № 1-кп/659/121/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83095342> (дата звернення: 18.09.2021).

5. Вирок Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 20.11.2019 р. Справа № 188/1252/19. Провадження № 1-кп/188/191/2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85751672> (дата звернення: 22.09.2021).

6. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознаками статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2019. 288 с.

7. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами від 11.05.2011 р. URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e> (дата звернення 11.08.2021).

8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print> (дата звернення: 15.08.2021).

9. Плутицька К. М. Проблеми кваліфікації фізичного домашнього насильства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2018. № 3. С. 112–117. URL: <http://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2018/13.pdf> (дата звернення: 22.09.2021).

10. Постанова Верховного Суду України від 25.02.2021 р., судова справа № 583/3295/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213443> (дата звернення: 08.10.2021).

11. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 р.

№ 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (дата звернення: 11.08.2021).

12. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 01.01.2020 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 11.08.2021).

13. Про затвердження Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 р. № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.08.2021).

14. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: указ Президента України від 21.09.2020 р. № 398/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text> (дата звернення 11.08.2021).

15. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text> (дата звернення: 11.08.2021).

16. Сабитов Р. А., Симиненко А. Н. Систематичность в уголовном праве. *Уголовно-правовые и криминологические меры предупреждения преступлений*: межвуз. сб. научн. тр. Омск: Омская ВШМ, 1986. С. 109–120.

17. Степаненко О. В., Колодін Д. О. Щодо проблем кваліфікації домашнього насильства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 343-346. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/84.pdf (дата звернення: 23.09.2021).

18. Судова статистика України. Офіційний сайт судової влади України. URL: https://court.gov.ua/inshе/sudova_statystyka/ (дата звернення: 09.10.2021).

19. Тітко І. А., Харитонов О. В. Злочин, пов'язаний з домашнім насильством: правові проблеми та практичні рекомендації. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytics/192450_zlochyn-povyazaniy-z-domashnm-nasilstvom-pravov-problemi-ta-praktichn-rekomendats (дата звернення: 24.09.2021).

20. Ус О. В. Кваліфікація в кримінальному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2020. 500 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Us/d_Us.pdf (дата звернення: 03.09.2021).

REFERENCES

1. Anosova, Yu., Kapur, A., Lehenka, M. et al. (2019). *Monitorinh situatsii reahuvannia systemy pravosuddia na vchynennia domashnoho nasylstva ta nasylstva za oznakoіu statіi*. Kyiv: HO «La Strada-Ukraina» v ramkakh Proiektu YeS «Pravo-Justice». URL:

<https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Ukrainian%202019%20PRAVO%20Monitoring%20report.pdf> [in Ukrainian].

2. Borysov, V.I. (2020). Lektsiia za temoiu: «Poniattia Osoblyvoi chastyny kryminalnoho prava Ukrainy, yii systema i znachennia. Naukovi osnovy kvalifikatsii zlochyniv». *Visnyk asotsiatsii kryminalnoho prava Ukraini – Herald of the Association of Criminal Law of Ukraine, Vol. 2 (14), 340–365*. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/issue/view/13263> [in Ukrainian].

3. Vyrok Beryslavskoho raionnoho sudu Khersonskoi oblasti vid 15.10.2019. Sprava № 647/2611/19. Provadzhennia № 1-kp/647/243/2019. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84966064>.

4. Vyrok Nyzhnosirohozkooho raionnoho sudu Khersonskoi oblasti vid 18.07.2019. Sprava № 659/531/19. Provadzhennia № 1-kp/659/121/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83095342>.

5. Vyrok Petropavlivskoho raionnoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 20.11.2019. Sprava № 188/1252/19. Provadzhennia № 1-kp/188/191/2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85751672>.

6. Dudorov, O.O., Khavroniuk, M.I. (2019). Vidpovidalnist za domashnie nasylstvo i nasylstvo za oznakamy stati (naukovo-praktychnyi komentar novel Kryminalnoho kodeksu Ukrainy) / M. I. Khavroniuk (Ed.). Kyiv: Vaite [in Ukrainian].

7. Konventsiiia Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu z tsymy yavyshchamy vid 11.05.2011. URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e>.

8. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001. № 2341-III. (2001). *Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print> [in Ukrainian].

9. Plutytska, K.M. (2018). Problemy kvalifikatsii fizychnoho domashnoho nasylstva. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Zaporizhzhia National University, 3, 112-117*. URL: <http://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2018/13.pdf> [in Ukrainian].

10. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 25.02.2021, sudova sprava № 583/3295/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213443>.

11. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy z metoiu realizatsii polozhen Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu z tsymy yavyshchamy: Zakon Ukrainy vid 06.12.2017 № 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>.

12. Pro zapobihannia ta protydiiu domashnomu nasylstvu: Zakon Ukrainy vid 01.01.2020 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

13. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi sotsialnoi prohramy zapobihannia ta protydii domashnomu nasyilstvu ta nasyilstvu za oznakoiu stati na period do 2025 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.02.2021 № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text>.

14. Pro nevidkladni zakhody iz zapobihannia ta protydii domashnomu nasyilstvu, nasyilstvu za oznakoiu statti, zakhystu prav osib, zakhystu prav osib, yaki postrazhdaly vid takoho nasyilstva: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 21.09.2020 № 398/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>.

15. Pro poperedzhennia nasyilstva v sim'i: Zakon Ukrainy vid 15.11.2001 № 2789-III (vtrata chynnosti vid 07.01.2018 na pidstavi – 2229-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text>.

16. Sabitov, R.A., Siminenko, A.N. (1986). Sistematichnost' v ugolovnom prave. *Ugolovno-pravovye i kriminologicheskie mery preduprezhdeniya prestuplenij – Criminal law and criminological measures for the prevention of crimes: mezhvuz. sb. nauchn. trudov. Omsk, 109–120* [in Russian].

17. Stepanenko, O.V., Kolodin, D.O. (2020). Shchodo problem kvalifikatsii domashnoho nasyilstva. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Juridical scientific and electronic journal, 3, 343–346*. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/84.pdf [in Ukrainian].

18. Cudova statystyka Ukrainy. Ofitsiinyi sait sudovoi vlady Ukrainy. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/.

19. Titko, I.A., Kharytonova, O.V. Zlochyn pov'iazanyi z domashnim nasyilstvom: pravovi problemy ta praktychni rekomendatsii. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytics/192450_zlochyn-povyazaniy-z-domashnm-nasilstvom-pravov-problemi-ta-praktichn-rekomendats [in Ukrainian].

20. Us, O.V. (2020). Kvalifikatsiia v kryminalnomu pravi Ukrainy. *Doctor's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

Олійниченко А. Е. Проблема уголовно-правовой квалификации домашнего насилия в правоприменительной практике

Домашнее насилие – это явление, которое может иметь форму общественно опасного деяния и квалифицироваться как уголовное правонарушение, предусмотренное ст. 126-1 УК и другими статьями УК Украины. Именно правильность уголовно-правовой квалификации домашнего насилия стала предметом нашего исследования. Целью настоящего исследования является формирование перечня вопросов, имеющих значение для обеспечения правильной уголовно-правовой квалификации деяний по ст. 126-1 УК, для отграничения этого преступления от административного правонарушения, предусмотренного ст. 173-2 КУоАП, а также от других уголовных преступлений, связанных с домашним насилием. Задачей является изучение решений Верховного Суда, анализ судебной практики и

исследований, проведенных неправительственными организациями, а также рассмотрение позиций доктрины уголовного и уголовного процессуального права по данному вопросу.

Ключевые слова: *уголовно-правовая квалификация; уголовно-правовая квалификация домашнего насилия; уголовное правонарушение, связанное с домашним насилием; домашнее насилие по ст. 126-1 УК.*

Oliinychenko A. Ye. Problem of criminal legal qualification of domestic violence in law enforcement practice

Domestic violence is a phenomenon that can take the form of a socially dangerous act and be qualified as a crime under Art. 126-1 of the Criminal Code and other articles of the Criminal Code of Ukraine. It is the correctness of the criminal legal qualification of domestic violence that became the subject of our study.

The lack of systematic interpretation of Art. 126-1 of the Criminal Code leads in practice to the fact that the courts decide completely differently on the qualification of actions of a person. After all, domestic violence can be a manifestation of both an administrative offense and a criminally punishable act. That makes it impossible to further apply the restrictive measures of a criminal legal nature, enshrined in Art. 91-1 of the Criminal Code. Such situation has already become the basis for resolution in the order of review by higher courts and formation of a position on the most problematic aspects by the Supreme Court of Ukraine. In particular, in order to avoid the prohibited double conviction or punishment, the proceedings must be combined on a comprehensive basis and form a single whole. This means not only that the goal and the means used to achieve it must complement each other in nature and be linked in time, but also that the possible consequences of such legal response to appropriate behavior must be proportionate and predictable. for the persons to whom they relate.

Thus, the purpose of our study is to form a list of issues for the correct criminal legal qualification of actions under Art. 126-1 of the Criminal Code, for the correct separation from the administrative offense under Art. 173-2 of the Code of Administrative Offenses, as well as from other criminal offenses related to domestic violence. The task is to study the conclusions of the Supreme Court of Ukraine, to analyse the case law, to analyse the research conducted by non-governmental international organizations, as well as to analyse the positions of the doctrine of criminal and criminal procedure law on this issue.

Key words: *criminal legal qualification; criminal legal qualification of domestic violence; criminal offense related to domestic violence; domestic violence under Art. 126-1 of the Criminal Code.*